

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 83, 2021, pp 1–21, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/ZDAC9065>

Authors Per Liljenberg Halstrøm, KEA – Copenhagen School of Design and Technology, & Christine Isager, University of Copenhagen.

Title A Compelling Form of Kegels: Rhetorical Homologies in Design Practice [En medrivende form for knibeøvelser: Når retoriske homologier driver en designproces].

Abstract Homological analysis has played a part in rhetorical criticism to uncover unexpected common forms that connect otherwise disparate groups and contexts. This article investigates how to use homologies as discursive prototypes when *designing* compelling forms and developing design solutions to complex problems in a rhetorical vein. Two different cases are presented for illustration that share a focus on Kegel exercises. One is an activist campaign, a fictitious party established during the Danish national election in 2019 to counter the far-right party Stram Kurs (Hard Line) by way of humor and coordinated Kegel exercises; the other a current co-creation process in which designers and groups of new mothers explore rhetorical homologies that might motivate Kegel exercises in relation to pregnancy. These two form-oriented design processes are analyzed to discover how rhetorical homological thinking might support the creative development as well as the critical evaluation of compelling forms before they are circulated to propose surprising solutions to large and small problems in society.

Keywords rhetorical homologies, rhetorical criticism, design thinking, frame innovation, creativity

*Per Liljenberg Halstrøm, ph.d., er docent ved Københavns
Erbvervsakademi.*

 0000-0003-2283-1932 / plba@kea.dk

*Christine Isager, ph.d., er lektor ved Københavns
Universitet.*

 0000-0002-6836-6311 / isager@hum.ku.dk

Per Liljenberg Halstrøm og Christine Isager:

En medrivende form for knibeøvelser

Når retoriske homologier driver en designproces

Homologisk analyse har spillet en rolle i retorisk kritik ved at afdække overraskende fælles former og tankemønstre i ellers forskelligartede grupperingers retorik. Artiklen her indkredser, hvordan man kan arbejde bevidst med homologier som diskursive prototyper, når man skal skabe medrivende former og ad retorikfaglig vej designe uventede løsninger på komplekse problemstillinger. Til illustration præsenteres to forskellige cases, der har bæckenbundstræning som fælles tema. Det gælder dels "Partiet Stram Kus", der som et humoristisk, aktivistisk tiltag søgte at imødegå fremmedfjendtlig retorik fra partiet Stram Kurs under valgkampen i Danmark i 2019 med koordinerede knibeøvelser, dels en aktuell samskabelsesproces mellem designere og mødregrupper om udfindelse af retoriske homologier, der konkret skal motivere kvinder til at lave knibeøvelser i forbindelse med graviditet. Den formbevidste ideudvikling i de to kontekster analyseres for at belyse, hvordan retorisk homologisk tænkning kan understøtte både den kreative udvikling og kritiske evaluering af medrivende former, før de sættes i cirkulation som overraskende forslag til løsninger på små og store problemer i samfundet.

Valgkampen op til det danske folketingsvalg i 2019 var præget af, at et nyt parti, Stram Kurs, med jurist Rasmus Paludan i spidsen var blevet opstillingsberettiget og profilerede sig på mærkesager som at forbyde islam i Danmark, udvise alle ikke-etniske danskere og stoppe al indvandring til Danmark fra ikke-vestlige lande. Blandt andet cirkulerede filmoptagelser af Paludan, der

under stadig mere intensiv politibeskyttelse satte ild til koraner på offentlige steder som et provokerende forsvar for ytringsfrihed. I et forsøg på at imødegå denne yderligtgående og opmærksomhedskrævende politiske retorik med humor stiftede en gruppe med MF Ida Auken (Radikale Venstre) i spidsen det fiktive parti ”Stram Kus”, hvis hovedprogrampunkt bestod i at lave et rutinemæssigt knib i bækkenbunden, hver gang Paludans navn blev nævnt. På bare en uge fik gruppen tilslutning fra 68.000 medlemmer på Facebook (Auken, 2019), hvilket blev fejret ved en event på Regnbuepladsen ved Københavns Rådhus med yderligere viral udbredelse og medieomtale af initiativet til følge. I en tale på ugedagen omtalte Auken partistiftelsen ikke som en nøje planlagt kampagne, men tværtimod som ”den skøre ide, som jeg fik med et par af mine veninder”, altså spontant og angiveligt under store latteranfald, på en bæk i Kongens Have ugen før (Auken, 2019).

Artiklen her ser nærmere på udviklingen af ”skøre ideer” som denne og spørger for det første: Hvad er det ved ideens form, der gør ideen ikke bare ”skør” eller ”vild”, ”skæv” eller ”tænkt ud af boksen”, men medrivende og mobiliserende? Og for det andet: Hvordan kan man arbejde mere systematisk med både den kreative udvikling og kritiske evaluering af medrivende former, før de sættes i cirkulation som overraskende svar på små og store problemstillinger i samfundet?

Som et nøglebegreb, der kan bidrage til at belyse og besvare disse spørgsmål, sætter vi fokus på *retoriske homologier* defineret som *genkendelige former i uventet funktion* i vores offentlige og daglige liv, hvor de kan knytte overraskende forbindelser mellem forskelligartede tekster og kontekster. Som en *fortolkningsramme* (Olson, 2002), der giver blik for en bestemt fælles form på to eller flere forskellige erfaringsfelter, kan retoriske homologier sætte uventet skub i vores forståelse af disse felter og måske/måske ikke give blik for nye handlemuligheder, som fx når, som vi skal se, den dialog-afvisende grundform fra Rasmus Paludans gentagne koranaftbrændinger går igen i modbevægelsens knibeøvelsesprogram.

I retorikfagligt regi har homologisk analyse hidtil været forbundet med kritik, der kan udpege overraskende fælles formprincipper og dertilhørende funktioner i ellers forskelligartede gruppers retorik (se især Brummett, 2004). Kritikken kan have et konstruktivt eller ligefrem aktivistisk tilsnit, som når Olson (2002) i en homologisk analyse ikke blot identificerer en problematisk homologi, der forbinder og synes at legitimere vilkårlig voldelig dominans inden for både jagt (som sport), hadforbrydelser og overfaldsvoldtægter, men også følger op med at foreslå en konkret *alternativ* homologi, der adresserer magthierarkier og konkurrence i lignende upersonlige relationer, men uden at legitimere voldsanvendelse. Eller når Black (2003) tilskynder dyrevelfærdsaktivister og abortmodstandere, der traditionelt tilhører hver sin ende af det politiske spektrum, til at gøre fælles sag på baggrund af den fælles homologi, han identificerer i *sin* homologiske analyse, hvor han fremhæver et uventet fælles formprincip i de to bevægelsers parallelle kamp for marginaliserede, sansende væseners rettigheder. Homologisk analyse, konkluderer Black, giver grundlag for at danne retoriske bevægelser, der forenes via homologier på tværs af traditionelt organiserede bevægelser i samfundet (2003, s. 317).

Studier som disse peger altså på, at kritisk arbejde med retoriske homologier kan

udpege uventede løsninger på samfundsproblemer og måske føre overraskende samarbejdspartnere sammen. Med denne artikel bidrager vi til operationaliseringen af homologisk analyse i specifik tilknytning til retorikfaglig designtænkning og rådgivning. Vores samarbejde på dette felt udspringer af undervisningsforløb på Københavns Universitet (KU) og Københavns Erhvervsakademi (KEA) fra 2017 og frem, hvor studerende på et retorik- og designfagligt grundlag arbejder med at analysere og udvikle innovative løsninger på problemstillinger præsenteret af eksterne samarbejdspartnere i private og offentlige organisationer.¹ I det regi har retorisk homologisk tænkning anvist en konkret måde, hvorpå de studerende kan arbejde diskursivt og retorikfagligt med udviklingen af koncepter, der er potentielt medrivende både for designerne selv undervejs i processen og for brugerne i designets tiltænkte kontekst. Samtidig gør homologibegrebets rod i retorisk kritik det oplagt at forholde sig analytisk og kritisk til løsningsforslagene undervejs i designprocessen. Vi præsenterer begge disse spor, det kreative og det kritiske, og udforsker dem nærmere for at give et samlet bud på, hvordan retoriske homologier kan komme udviklingen af designløsninger til gode.

Retoriske homologier og medrivende form

Grundlæggende handler retorisk praksis om at anlægge nye perspektiver på fælles anliggender i både hverdagsliv og samfundsliv. Mest tydeligt foregår dette, når man i forberedelsen af en tekst eller tale ved topisk tænkning søger andre veje rundt om en sag end den, der melder sig pr. rutine, men også arbejdet med struktur, stil og fremførelse kan tjene til at stille en given sag anderledes og anvise nye mulige måder at håndtere eller forstå den på. En sådan reorientering kan anspore til samarbejde, bekræfte eller omdefinere fælles værdier og løse fælles problemer. Af og til er det en kunst i sig selv at skjule sine retoriske kunstgreb, idet vi som bekendt kan være tilbøjelige til at give agt, hvis vi som publikum kan mærke andres intention om at påvirke os (Miller, 2008; Andersen, 2001). Men det kan også være lige præcis anlæggelsen af et nyt og kreativt perspektiv på en sag, der udgør det overbevisende moment; det kan være selve overraskelsen og fornøjelsen ved at identificere et særligt formgreb, der vækker vores opmærksomhed og samarbejdsvilje, og det er designet af netop den slags retoriske aha-oplevelser, vi tager fat på her.

Som retorikere er vi som før nævnt vant til at tænke på topik som det primære inventive princip eller redskab i mødet med retoriske anledninger, hvor topoi kan anvendes heuristisk til at generere og vinkle stof i enhver situation. De er kulturelt bestemte, men har en generel og rummelig karakter – indtil de bliver situerede, som Miller (2000) pointerer, når hun præsenterer et retorikfagligt begreb om nyhedsværdi (*novelty*) med afsæt i Aristoteles' topikforståelse. Hun teoretiserer den ny-

1 Se fx nærmere her: <https://kurser.ku.dk/course/hrtk03661u/2019-2020>; <https://ie.ku.dk/nyheder/2018/studerende-paa-nyt-kursus-skal-hjaelpe-virksomheder-med-innovation-og-raadgivning/>. Samt i KUs studieordninger for det centrale fag på kandidatniveau i retorik 2016 og 2019 på https://hum.ku.dk/uddannelser/aktuelle_studieordninger/retorik/ På KEA bl.a. Project Lab i regi af KEA Digital i perioden 2019-2020.

skabende kraft i retorisk praksis som et dynamisk spændingsforhold imellem *nytænkning* (topisk) og *tilpasning* (til decorum) og betoner dermed situationsperspektivet:

[A] rhetorical conception of novelty [...] makes it *situated, relative, and accommodative*. A revived theory of topical invention should make novelty and decorum complementary and interactive, opposing impulses that can be implemented only in tension with each other [...] Topical thinking may help us recover a world in which invention and discovery are not so different, a world in which what the hunter [den inventive retor] finds is *never completely unexpected but may often be startling or surprising—and may be put to novel uses*.

(Miller, 2000, s. 116-7, fremhævelse tilføjet)

Vi tager ”startling or surprising” mere bogstaveligt, når vi arbejder med det retorikfaglige nyhedsbegreb i relation ikke til topik i klassisk retorisk inventioarbejde, men til retoriske homologier. Med fokus på udviklingen af decideret påfaldende, medrivende former for designløsninger skærper vi det retoriske nyhedsbegreb og supplerer de mere udbredte – og langt bredere anvendelige – topiske praksisanvisninger (se fx Halstrøm, 2017) med homologiske.

En retorisk homologi er ikke anvendelig hvor eller når som helst, men udgør med Brummetts ord “a special case of formal resemblance, grounded in discursive properties, that facilitates the work of political and social rhetoric, or influence” (2004, s. 3, fremhævelse tilføjet). Det handler således ikke om fx at vinkle et argument i økonomisk retning eller at skærpe en pointe med en antitetisk figur, men om et formprincip, der kan identificeres og med ét forbinde to eller flere ellers adskilte sagsområder (eksempelvis jagt og overfaldsvoldtægter som hos Olson eller abortmodstand og dyrevelfærd som hos Black). Af samme grund kan retoriske homologier i højere grad end topoi eller stilfigurer evalueres som forsvarlige eller uforsvarlige formprincipper i sig selv, idet de er indholdsmæssigt og dermed også ideologisk mere specifikt forankrede.

Når vi taler om homologier som ’medrivende’, bruger vi som udgangspunkt termen i sin ordbogs betydning som noget, der kan rive et publikum med og virke ”betagende og overvældende på folk, fx pga. et spændende eller fængslende indhold eller udtryk” (*Den danske ordbog*, 2018). At en homologi kan have medrivende kvalitet, betyder dog ikke nødvendigvis, at den er god, men at det homologiske formprincip, der fungerer retorisk ved at udpege overraskende ligheder mellem to forskellige erfaringsområder, kan betage eller fascinere og rive indhold, holdninger og motiver – såvel som designerne selv og deres publikum – med sig. Formen bliver, som Brummett siger det, “a bridging device, using a shared pattern to facilitate the mixing, shifting, and associating of content across different dimensions of experience” (2004, s. 4). På godt og ondt kan formen motivere og sætte en handlingsorienterende tankerække i gang.

Denne forståelse af medrivende form har træk til fælles med, hvad man med en udbredt metafor inden for skriftlig retorik taler om som ’liv’ eller ’levende kvaliteter’. I den sammenhæng kan visse formgreb opfattes som beslægtet med retoriske

homologier, idet de kan ”lede læseren væk fra rationalitetens lige vej og ind på alternative mentale stier, der på én gang fører og forfører læseren gennem teksten”, som Pontoppidan og Graae udtrykker det i håndbogen *Giv teksten liv* (2016, s. 78). Slægtskabet gælder især *genrebrud* og lignende benspænd, der kan give uventet struktur til en læseoplevelse, ”overrumple læseren og få ham til at se verden eller velkendt stof i nyt lys” (2016, s. 79). Der gives eksempler som et debatindlæg, der er fortalt som et eventyr, og en politisk analyse, der er affattet som en krisemanual, og hvor det overraskende formvalg giver en uventet nøgle til at forstå den samlede ide med artiklen. Formgrebet bryder med forudsigeligheden og kræver sine læsers opmærksomhed, men giver dem samtidig et velkendt formprincip at følge, som vel at mærke også gør *skriveprocessen* ”nemmere og sjovere”, fordi den valgte form ”bliver en formel for teksten” (2016, s. 88), der kan ’føre og forføre’ også skribenten selv.

Også den retoriske homologi omtales hos Brummett som en formel, nemlig ”a formula for the manifestation of experience” (2004, s. 16). Han betonere, at homologien manifesterer og aktiverer vores erfaringer med ikke bare andre teksttyper, men andre konkrete kontekster, hvis koordinater vi kender og kan orientere os efter: ”We use formulae as guides to help shape, create, and manifest certain experience” (2004, s. 16). I denne forstand overskrider homologisk tænkning det sproglige niveau – “the homologous way of thinking ... sees forms cutting across both discourse and material experience” (2004, s. 23) – og giver, som vi skal se, et nyttigt grundlag for at forstå retorik som design.

Brummett låner i høj grad sin formforståelse fra Kenneth Burke: Retorer tager bestik af en situation og giver deres fortolkning en form, og formen skaber et ønske hos publikum om at få stillet netop den appetit, formen vækker, og som formen selv kan fuldbringe ved at føre sit eget princip til ende. Sådanne formprincipper eller strukturer kan genoptræde – og genkendes af et publikum – på tværs af konkrete, erfarede situationer og dermed fungere homologisk:

[W]hat Burke’s philosopher, poet, or scientist does is to suggest a formal structure by which a situation may be understood. But such a *formal structure, embodied in a vocabulary, is also the grounding of a homology among other situations that share the same structure* (Brummett, 2004, s. 23; fremhævelse tilføjet).

Selve den aktiverende funktion, appellen til et legende samarbejde med publikum om udfoldelse af tænkningen og fuldendelse af formen, betragter vi som et vigtigt designprincip: Formprincippet er genkendeligt, men introduceres uventet og kan frisætte den aktuelle situations parter og sagen selv fra vanetænkning.

En sådan homologisk aha-oplevelse peger ikke kun én vej, understreger Brummett. Når man erkender, at et formprincip opererer uventet parallelt i to forskelligartede kontekster, gør det gerne *begge* kontekster modtagelige eller sårbare over for påvirkning og omfortolkning, sådan som det også kan være tilfældet med metaforer. Brummett giver et anekdotisk eksempel, hvor han indikerer over for en leder, at hun trækker på sin erfaring med moderskab, når hun håndterer selvcentreret stædighed hos en medarbejder (2004, s. 2). At udpege denne lighed med et på én

gang metaforisk og homologisk udtryk, som det sker her, kan have konsekvenser for vores opfattelse af både ledere og mødre. Homologien udpeger et opdragende princip for håndtering af egocentrisme på tværs af erfaringsfelter og kan få os til at reflektere over ligheder og forskelle mellem lederskab og moderskab og mellem voksne forskere og børn. Vi kan afvise tankespringet som trivielt eller uhensigtsmæssigt, eller vi kan opnå ny indsigt i vores arbejdsplads og familie og få øje på nye handlemåder.

Metaforer er da også væsentlige komponenter, der kan sætte en kritiker, retor eller designer på sporet af homologier, men en homologi er typisk både mere specifik og mere gennemgribende end en metafor og kan strukturere en hel diskurs, hvorfor den af og til kobles til genrebegrebet (se Foss, 2018, s. 182). Som det er tilfældet med både genre og metafor, tilbyder en homologi således en fortolkningsramme, men i modsætning til genre forbinder den ikke situationer, der ligner hinanden. Tværtimod forbinder homologien uensartede kontekster på uventede måder og er derfor umiddelbart tættere beslægtet dels med metaforen, især de demonstrativt opfindsomme og særegne a la barokke *concetti* (se fx Nielsen, 2009, s. 317; Tesauro, 2001), dels med genrebruddet, som beskrevet hos Pontoppidan og Graae: en forståelsesnøgle, der er uventet, men virker med det samme, når den gendes.

Et andet eksempel på en homologi fra Brummetts arbejde, er sammenkoblingen af rituel skadeforvoldelse og -lidelse (*ritual injury*), som han identificerer i så forskellige kontekster som kristne martyrfortællinger, Gøg og Gokke-film, brydning og 'playing the dozens', en afro-amerikansk tradition for at duellere på fornærmelser (2004, s. 48-72). I hver af disse kontekster tåles rituel vold, og det er selve sammenstillingen af konteksterne, udledningen og udpegelsen af deres parallelle form, der giver anledning til overraskelse og deraf følgende refleksion over hver af konteksterne og formprincippet selv (og altså ikke blot over den enes måde at illustrere den anden): "The assertion of a homology is taken to be the discovery of important connections among different orders of experience, revealing new information about those orders *and* about the underlying form that connects them" (2004, s. 8, fremhævelse tilføjet).

En homologi er altså en formel familielighed, et specifikt mønster, der forbinder ellers særskilte og forskellige erfaringer, og jo mere forskelligartede, jo mere interessante at opdage, skriver Brummett (2004, s. 2), eller jo større psykodynamisk gevinst for publikum, som man med Kock kunne formulere det (se videre i Kock, 2008 og 2017). Hvilket igen minder om Tesauros beskrivelser af den interessante metafor, som udmærker sig ved at virke fremmedartet og overraskende: Den er "mere skarpsindig og opfindsom, desto fjernere de forestillinger der repræsenteres i den, måtte være, for i dette tilfælde gennemløber sindet en række forestillingsskift på et øjeblik" (Tesauro, 2001, s. 12). Her tilføjer Brummett imidlertid, at parallellen (naturligvis) kan trækkes så langt, at det homologiske bånd brister og mister sin relevans og prægnans (2004, s. 7). Dette gælder også i vores innovations- og design-kontekst: Vi er interesseret i, hvordan man udfinder og udvikler uventede og holdbare homologier, der i overensstemmelse med Millers nyhedsbegreb rammer en

balance mellem nytænkning og tilpasning.

Før vi vender os mod vores analyseeksempler og de homologiske designprincipper, der knytter sig specifikt til bækkenbundstræning som middel og mål i en hhv. politisk og sundhedsmæssig kontekst, er det på sin plads at begrunde nærmere, hvorfor vi vælger at tale om retorik som design og om design som en retorisk praksis. Det kræver en kort omvej, hvor vi dels knytter forbindelse fra design til retorik, dels introducerer såkaldt *frame creation* (Dorst, 2015) som eksempel på en diskursivt drevet designpraksis, der udnytter den forestillingskraft og drivkraft, der kan ligge i arbejdet med konkrete formprincipper, og som peger frem mod den homologiske arbejds måde.

Retorik som design

Design er et bredere felt end det, man kan møde i designmagasiner og -tillæg, hvor faget ofte sættes lig med produktdesign. Buchanan (2001, s. 12) giver et godt overblik ved at inddеле design i fire hovedkategorier. Den første gælder design af symboler og kommunikation af information og skabes typisk af grafikere og kommunikationsdesignere. Den anden kategori er produktdesign og industrielt design, som det kendes fra de nævnte magasiner og tillæg, der dækker design af fx møbler, tøj og keramik, men også omfatter industrielt design som boremaskiner, rundsave og arbejdsbænke. Den tredje kategori er interaktionsdesign, som udvikler og tilrettelægger interaktionen mellem produkt og bruger, som fx når vi betjener en bankautomat. Den fjerde kategori er design af miljøer. Det kan fx være planlægning og formgivning af støjskærme til et område eller i bredere forstand design af måder at arbejde, leve og lære på. Samlet set bevæger designfaget sig ifølge Buchanan i retning af de to sidste kategorier, der indordner de første to under sig (2001, s. 12; 2019, s. 11). Dvs. at man som designer ikke blot skal kunne designe symboler og budskaber, der fx forklarer os, at vi skal holde afstand for at mindske udbredelsen af virus, men også skal kunne formgive miljøet omkring os, så vi mere ubevidst sætter os med afstand til hinanden eller holder tilbage for hinanden, når vi træder ind i et tog.

Vi refererer i artiklen her til retorik som en sådan udvidet designpraksis og udkommet som en designløsning. Det gør vi dels for at understrege, at vi anskuer retorik fra et produktivt, planlæggende perspektiv, dels for samtidig at markere, at vi frem for afgrænsede retoriske formater (talen, teksten) og enkeltpersoners kreative indsats sætter fokus på mere komplekse retoriske tiltag, der er udstrakt i tid og rum. De kan være både diskursive og materielle og udvikles typisk i et tværfagligt arbejdsfællesskab, som ofte involverer brugere/publikum og udforsker deres livsverden.²

Som udgangspunkt placerer vi retorik som en underkategori af design ifølge

2 Gravngaard & Kjærgaard (2017) skitserer, hvordan kommunikationsrådgivning i Danmark fra 1960'erne og frem har bevæget sig fra sproglig ekspertrådgivning i retning af faciliterende kommunikationsrådgivning med stigende grad af inddragende dialog og interaktion med de rådtagende organisationer og brugere.

Simons klassiske (og rummelige) definition: ”Everyone designs who devises courses of action aimed at changing existing situations into preferred ones” (Simon, 1996, s. 67). En sådan situations-, handlings- og forandringsorienteret definition vil umiddelbart være genkendelig som en karakteristik af retorisk praksis. Alligevel vil vi særligt fremhæve, at *handlingsprincipper* (*courses of action*) indtager det retoriske artefakts vante plads i formuleringen. Deri lægger vi, at et design anskues som retorisk ikke primært i kraft af fx en intention eller effekt, men som et handlingsprincip, der virker i kraft af den linje, det lægger for tænkning og handling i og med sit design, dvs. i kraft af sin tilrettelagte form.

Hvad arbejdet med formprincipper i en retorikfaglig retning kan betyde for design, kan eksemplificeres ved et bydelsprojekt fra Kings Cross i Sydney, som vi tidligere har fulgt (Halstrøm, 2016).³ Her var det enheden Designing Out Crime (DOC) ved University of Technology Sydney (UTS), der arbejdede med såkaldt *frame creation*, altså udvikling og afprøvning af designløsninger gennem framing og reframing af designproblemet, hvilket vi opfatter som nært beslægtet med homologisk arbejde.

DOC havde fået en opgave i Kings Cross, der var plaget af problemer, som mange storbyer slås med: stoffer, slåskampe, stødende tilråb til kvinder (*catcalling*), voldtægt, druk, m.m. i nattelivet. Hidtil havde man sat ind over for lovovertrædere, indsat flere betjente i gadebilledet, bygget en ny politistation, ansat respektindgydende dørvagter på natklubber, m.v. Det havde forekommet så logisk. Som Burke skriver det: ”[F]orm is the creation of an appetite in the mind of the auditor, and the adequate satisfying of that appetite” (1968, s. 31), så – hvis problemet er lovovertrædelse, vækkes pr. konvention den forventning, at en form for ordensmagt træder til i næste sekvens af fortællingen og leverer en passende løsning. Forbrydelsen rejser forventning om en straf, der fuldender formen.

Kriminaliteten var imidlertid ikke faldet, og DOC indledte en etnografisk undersøgelse. De opdagede hurtigt, at kun de færreste kom til Kings Cross i weekenden med en intention om at opsøge slåskampe, stoffer eller ekstrem druk. Et flertal var studerende, der oplyste, at de kom for at have en festlig aften i byen (”a good time out”). Af forskellige grunde kunne deres aftener imidlertid tage en uheldig drejning: Én blev sprunget over i en taxa-kø, hvilket førte til diskussioner, som førte til slagsmål. Én kedede sig i en natklub-kø og begyndte at komme med provokerende kommentarer, eller én stod for tæt på en anden og kom til at skubbe. Én kunne ikke komme hjem, fordi det sidste tog til forstaden var kørt, så nu kunne vedkommende lige så godt drikke videre eller tage stoffer for at holde festen kørende.

I stedet for at følge det konventionelle rationale og designe *imod* kriminalitet tog DOC derfor et andet udgangspunkt: De ville designe *for* det at *have en festlig aften i byen* (Dorst, 2015, s. 50). Den ændrede rammesætning førte herefter andre kreative

3 Sammenfatningen af projektet er baseret på Halstrøms kontakt med gruppen, da han var på forskningsophold på UTS, efterfølgende dialog med professor på UTS, Kees Dorst om projektet samt gruppens egne forskeres artikler om projektet: Dorst 2011; Paton & Dorst 2011; Dorst 2015; Dorst & Watson, 2020.

løsningsmuligheder med sig. Nu omfortolkede DOC weekendnætterne i Kings Cross fra forskellige specifikke perspektiver eller *frames*, og med hvert af perspektiverne fulgte umiddelbare forventninger om en form.

Et af de første perspektiver, de spurgte ind til, var *nytårsfester*: Hvis man betragter Kings Cross som en nytårsaften, hvilke løsninger skaber man så en forventning om? Hvilken form har fx en nytårsaften ved Operahuset blot få kilometer fra Kings Cross? Her opdagede designerne blandt andet, hvordan folkemasserne blev dirigeret rundt i havneområdet ved hjælp af strategisk placeret musik, der samtidig skabte en højtidelig stemning. Et andet perspektiv var *musikfestivaler*: Ved at granske, hvordan design af festivaler understøtter den sociale event, fik gruppen øje på mangler ved Kings Cross: Toiletter var svært tilgængelige, så mænd tissede i gaderne; det var svært at komme hjem med offentlig transport; taxa-køen var organiseret på en måde, så man let kom til at springe andre over; køerne til natklubberne skabte kedsomhed og frustration, m.m. DOC (gen)opdagede herigennem festivalløsninger som opstilling af transportable toiletter; *way-finding* på fortovet, så folk kunne se, at der ikke var så langt endda at gå hen til hovedbanegården, hvorfra togene kørte hele natten; unge mennesker i kulørte t-shirts, der delte vand ud til folk og fungerede som guides; en app, der informerede om kø-tider på natklubberne, m.m.

“What the hunter finds,” skrev Miller, “is never completely unexpected but may often be startling or surprising—and may be put to novel uses”, og det er tilfældet her: Det er næppe fuldstændig uventet for unge i nattelivet, at man i byen låner tiltag fra festivaler og har arbejdet strategisk med at styre menneskestrømmen, har opstillet toiletter og skiltet til nærmeste togstation, og at man deler vandflasker ud, men det kan alligevel være en glædelig overraskelse at møde denne form i byrummet. Den genkendes fra andre kontekster og kan vække lyst til at samarbejde.

Designerne fandt altså relevante sammenhænge imellem forskelligartede oplevelser, hvilket åbenbarede ny information og nye sammenhænge, som de kunne bruge i deres design af konkret form til Kings Cross. Ideelt set kunne festivalformen påvirke både designere og borgere: Det kunne lette designprocessen for designerne selv ved at føre en række nærliggende tiltag og logikker med sig, som brugerne måske allerede kender, og som de derfor på *deres* side potentielt kan finde fornøjelse ved at genkende og orientere sig efter i praksis.

Dette eksempel på *frame creation* kan sammenlignes med at skabe retorisk handlekraft gennem, hvad Campbell kalder “the power of form”:

Textual agency is linked to audiences and begins with the process of “uptake” for readers or listeners enabling them to categorize, to understand how a symbolic act is framed. This kind of agency is related to generic conventions, to allusion, to the pleasures of alliteration and assonance, to the transformations effected by tropes. (2005, s. 7)

Her fremstilles form netop som et orienteringsprincip i afkodningen af, hvordan en symbolsk handling er rammesat, og det er bemærkelsesværdigt, at ikke bare konventionel form, men også legende, levende træk og selve fornøjelsen ved dem bliver tilskrevet værdi som noget, der kan facilitere handling og transformation.

Her siger vi 'facilitere' – og ikke fx styre – for at betone, at inden for både retorik og design er *uforudsigelighed* i interaktionen med andre et arbejdsvilkår, man bevidst må forholde sig til, når man søger nye vinkler og løsninger på altid delvis uoverskuelige, uafgrænsede praktiske og samfundsmæssige problemstillinger. Campbell påpeger med reference til myten om Proteus, hvordan retorisk form kan få en omskiftelig skæbne, modtagelse og handlekraft, idet betydninger kan forvandles og løsrive sig fra et ophavs intentioner (2005; se også Rand, 2014). Pga. denne uforudsigelighed spiller fællesskabet både i design- og retoriktraditionen en afgørende rolle for det inventive arbejde, idet man former sine kreative løsningsforslag med afsæt i eksisterende erfaringer og doxa eller, særligt på designfeltet, ved decideret brugerinddragelse og samskabelse (*co-design* eller *participatory design*). Et fokus på uforudsigeligheden understreger vigtigheden af dette samarbejde om både at udvikle og realisere form: Form er fælles, den inviterer til deltagelse og kan ligefrem rive os med, men den har også sin egen handlekraft.

Campbell påpeger netop dette: at retorisk form besidder "an agency of its own, the performative power to be *reenacted*" (2005, s. 7, fremhævelse tilføjet). I dette perspektiv bliver det deltagelsen og den gentagne og varierede realisering (*reenactment*) af formen, der kan siges at skabe selve en designløsnings levedygtighed og vellykkethed.

At tale om vellykkethed må imidlertid omfatte en evaluering af formprincippet i sig selv som forsvarligt og ikke bare medrivende. Dette kan på den ene side være sværere, når det handler om homologier, netop fordi formen kan være underholdende og medrivende, men på den anden side enklere, fordi formprincippet så at sige markerer sig. Homologisk design, som vi vil betegne det her, gør i højere grad end *frame creation* opmærksom på sin form, for her er det ikke bare en vinkling eller rammesætning, men en *uventet og eksplicit* formbevidsthed, der vækker og henleder opmærksomhed på formens indholdsmæssige implikationer, og som dermed i hvert fald potentielt giver anledning til at besinde sig kritisk på disse. Lad os i dette lys se nærmere på de to eksempler.

Fra Stram Kurs til Stram Kus: Homologisk satire

Da Ida Auken står på Regnbuepladsen d. 10. maj 2019 for at fejre den overvældende tilslutning til Stram Kus-initiativet, forbinder hun med ironiske allusioner opstramning af bækkenbunden med politiske stramninger på udlændingeområdet, både som sidstnævnte på daværende tidspunkt foreslås af Stram Kurs, og som de praktiseres af den daværende udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg (Venstre). Under stor opmærksomhed havde Støjberg to år tidligere fejret "vedtagelsen af stramning nr. 50 på udlændingeområdet" (@IngerStøjberg 17. marts 2017) ved at posere i et Facebook-opslag med en stor lagkage påskrevet tallet 50 i chokolade. Hermed introducerede Støjberg en kontroversiel retorisk homologi, en fortolkningsramme, der uventet forbandt personlige mærkedage med restriktiv udlændingepolitik som noget, der på hver deres front kalder på *fejring ifølge klassisk dansk skik*. Denne homologi i Støjbergs initiativ indoptages og transformeres hos

Auken som i en medrivende dyst på slående formprincipper, der skal ekskludere eller lukke munden på nogen:

Det er helt vildt stort at se så mange mennesker her i dag, for det er jo en meget vigtig sag, vi er samlet om. Vi skal have strammet Danmark op! Og det er derfor, vi har lavet Partiet Stram Kus. Partiets program er ret enkelt: Hver gang nogen nævner Rasmus Paludan ved navn, ja, så er det en god anledning til at huske sine knibeøvelser, både mænd og kvinder. Og når man har knebet 50 gange, så har man lavet så mange stramninger, at man har fortjent en kage. (Auken, 2019)

Med sin umiddelbare popularitet, der forstærkes af levende stiltræk og ironisk humor, kan Stram Kus-projektet belyse retoriske homologiers potentiale og samtidig illustrere vigtigheden af at evaluere dem:

'Partistiftelsen' rammesættes i Aukens tale som resultatet af en løssluppen, uformel brainstorm i privat, socialt lag, hvilket pr. kontrast fungerer som en sarkastisk kommentar til Paludans alvorsfulde kampagnearbejde, hvor han typisk optræder på videooptagelser enten alene eller blandt enkelte partifæller og under politibeskyttelse i en politisk demonstration, hvor han gentagne gange som en slags signatur og symbolsk demonstration af sit radikale partiprogram sætter ild til en medbragt udgave af Koranen.

Bevidstheden om den komiske kontrast mellem Stram Kurs og Stram Kus er gennemgående i Aukens retorik, først og fremmest i kraft af de mange ordspil. Mest åbenlys er naturligvis den politiske linje hos modparten ('kursen'), der sidestilles – som komisk overraskelse – med det kvindelige kønsorgan ('kussen'), og de foreslåede radikale stramninger på udlændingeområdet, der sidestilles med desto stærkere opstramning af bækkenbunden. Stilistisk set giver hendes modsvar udvekslingen form af et zeugma med en sidestilling af abstrakt og konkret, offentligt og privat, der fungerer satirisk og profaniserende.

Det er imidlertid ikke hverken ordspil eller zeugma, der udgør den fælles retoriske *homologi*. Homologien, vi kan identificere, er snarere princippet om *rituel umyndiggørelse*, der aktivt underkender en modparts taleposition og nægter dem retorisk handlekraft. Det er det formprincip, der introduceres og imiteres som fortolkningsramme. I Paludans regi gennemspilles den rituelle umyndiggørelse ved hjælp af de gentagne koranafbrændinger (der udelukker muslimer fra politisk samtale og kulturelt fællesskab), i Støjbergs regi ved hjælp af en traditionel dansk festlagkage (der udelukker udlændinge fra det danske og det regeringspolitiske fællesskab) og hos Stram Kus ved hjælp af rutinemæssige, hverdagsagtige knibeøvelser (der udelukker Paludan fra politisk samtale og kulturelt fællesskab). I Aukens tale forsvarer hun – ligesom Paludan – ytringsfriheden, men ligesom Paludan trækker hun også demonstrativt og symbolsk sine grænser for ytringsfriheden, nemlig ved at umyndiggøre netop Paludan.

Trods den gennemgående ironiske humor og spektakulære form bliver stiftelsen af Stram Kus i talens løb forankret i en reel politisk dagsorden (ligesom det også er tilfældet hos både Paludan og Støjberg). Auken rammesætter 'partiet' som en

”modstandsbevægelse mod ... ekstremistiske kræfter”, og det lades med symbolsk betydning, at partiet blev stiftet 5. maj, årsdagen for Danmarks befrielse fra den tyske besættelsesmagt i 1945. Præmissen for den ”skøre ide” bliver dermed, at den realiseres af nødvendighed. Den udvikles i kampen for et frit, dansk samfund, og det påpeges, at dette kræver både personligt og politisk mod. Auken nævner således trusler, hun har modtaget i ugens løb, og hun perspektiverer til attentatet mod satiremagasinet Charlie Hebdo i Paris i 2015 og tilføjer som eufemistisk punchline, at ”humor bider”.

På paroleniveau drejer Stram Kus-projektet sig imidlertid om at indarbejde den træningsrefleks, siger Auken, at ”når Rasmus Paludan åbner munden er det jo sådan, at man får én eneste tanke, og den er selvfølgelig: Kniib!” (2019). Nu er det altså ikke bare omtalen af Paludan, men ethvert tilløb fra hans side til at ytre sig, der skal udløse knibet. Som gestus er her tale om en protest, der svarer til at buhe eller fløjte og dermed blokere for dialog, når nogen vil tale, men af flere grunde forekommer knibeøvelsen mere fornærmende end et pibekor. Dels gøres knibeøvelsen obligatorisk og mekanisk, bevidstløs; den sættes i gang blot ved omtale af Paludans person eller tegn på, at han vil tale. Hans politiske optræden får dermed status af en simpel stimulus eller notifikation. Dels er initiativet, som en kommentator påpegede, vulgært (Giese, 2019). Det alluderer til andre klassiske fornærmelser a la ”knyt sylten”, men foregår i underlivet a la ”luk røven”. Hvor imidlertid både ’sylten’ og ’røven’ fungerer som en profan metafor for munden på den, man fornærmer, er der med knibeøvelsen tale om en bogstavelig kropslig aktivitet i ens eget underliv, der flytter fokus fra den, der taler. På den måde minder homologien – på linje med Støjbergs og Paludans – snarere om den barnlige gestus, hvor man klapper sig for ørerne og nynner (”La la la, I’m not listening”), hvormed man mekanisk beskytter sig selv mod en andens synspunkter og demonstrativt nægter vedkommende lydhørhed og handlekraft.

Knibeøvelserne er imidlertid ikke *synlige* for nogen, heller ikke den angivelige modpart, hvilket nok udgør deres mest provokerende træk. Et knib i bækkenbunden er en svarform, der markerer, at den talende eller omtalte Paludan betragtes som værende uden for dialogisk rækkevidde. Dette bliver understreget konkret i en videooptagelse fra Folkemødet på Bornholm i juni 2019, der deles via Instagram og Facebook. Her har Auken besluttet, som hun siger til kameraet, at ”det er på tide at lave en knibeøvelse på åstedet”, opsøger Paludan i hans partitelt og står ved siden af ham, smiler venligt og søger øjenkontakt, imens hun imidlertid, må man tro, blot laver knibeøvelser uden at tale til Paludan imens eller forklare sit ærinde (”Stram kus møder Stram Kurs”, 2019).

Det eksplicitte fokus på kvindelige kønsdele forstærker denne negligering og afstandtagen yderligere, fordi deltagerne i aktionen ansføres til at associere videre i genitalt orienterede og mere eller mindre seksuelt ladede kommentarer til Paludan og Stram kurs. Det sker både i Facebook-gruppen og i talen på Regnbuepladsen, hvor Auken med klar reference til seksuel potens viser mellem sin tommel- og pegefinger, hvor ”liiiilllbebitte” Paludans politiske tilslutning er efter et år, imens hun fremhæver, at tilslutningen til Stram Kus-projektet på en uge er blevet fem gange så

stor (Auken, 2019). Talen munder ud i et fælles verdensrekordforsøg i kollektiv knibeøvelse under ledelse af en jordemoder som en samlet ironisk iscenesættelse af deres modstandskamp: en demonstration af kontrol over en stram bækkenbund og personligt ansvar for en stærk, sund og frugtbar krop, der ikke kommer den politiske anledning ved, men i stedet reducerer modpartens valgkampagne til et vilkårligt redskab for en personlig og intim træningspraksis, så modpartens politiske arbejde så at sige 'i det mindste er godt for noget'.

Den konkrete homologi fejrer således et ikke bare overraskende, men absurd tanke spring. Introduktionen af knibeøvelser i konteksten overskrider en maksime for dialogisk, politisk debat eller respektfuldt samarbejde, nemlig *relevans*. Formgrebet samler og underholder i protest, men bliver også dæmoniserende ved at tjene et formål, der i sin grundform er individuel og privat og implicerer, at Paludans politiske kampagne er så værdiløs, at man må tænke nærmest absurd kreativt for i det mindste at finde privat nytte af den. Eller, hvis formgrebet *kan* siges at være nyttigt på et samfundsmæssigt niveau, så er det det på en måde, der er irrelevant for det politiske tema og ikke handler om hverken religion, immigration eller integration, men i stedet kan siges at tjene et folkesundhedsmæssigt og potentielt af-tabuiserende, kropsligt frisættende formål.

Bækkenbundstræning fungerer altså her som vilkårligt middel til et mål. Knibeøvelserne er en spidsfindig afledningsmanøvre, en "skør ide", der kan siges at medføre en række etiske problemer, idet venindegruppens aktivistiske indfald i satirisk ånd imiterer og reproducerer et problematisk træk ved modpartens retorik i stedet for at opstille et alternativ. Provokationen fungerer som netop provokation: Homologien er sjov, den aktiverer erfaringer og forventninger, inddrager kroppen og bryder et tabu. Den vækker latter og lyst til at fortsætte eller fuldende formen, så parallellens overraskelseeffekt forlænges og kan nydes imens. Men som vores analyse viser, er det også ideologisk set overraskende og potentielt problematisk, at Støjberg og Paludan er det ophav, Auken og hendes partifæller formmæssigt lægger sig efter. Med Stram Kus forstærkes den form i den politiske retorik, de med initiativet ønskede at afmontere. De arbejder imod demokratisk dialog og nedgør politiske modstandere frem for – i hvert fald i denne ombæring – at tilbyde en konstruktiv re-orientering, der også på længere sigt kunne tjene som konstruktivt arbejds- eller orienteringsprincip for deltagerne.

Hvis vi kigger på Partiet Stram Kus som en homologisk designet kampagne, ser vi altså, at dens formprincip fanges og fungerer utvetydigt medrivende for både initiativtagere og deltagere. Som satire orienterer den sig på overraskende måde efter et formprincip hos satirens genstand, der gøres sårbart ved efterligningen, men uden at sårbarheden virker tilbage på bækkenbundstræningsfællesskabet, der i enhver forstand står stærkere. Formvalgets nyhedsværdi og umiddelbare slagkraft i situationen bliver prioriteret højere end tilpasningen til decorum, herunder gruppens egne politiske værdier, hvilket måske havde fortjent kritisk opmærksomhed i processen til gavn for den ideologiske holdbarhed.

Vi vender os nu mod et andet eksempel, der illustrerer, hvordan professionelle designere under helt andre rammer redesigner og genovervejer homologier, der

konkret skal motivere kvinder til at lave knibeøvelser i forbindelse med graviditet og fødsel. Her udforskes og afprøves mange af de samme homologiske strukturer, som Stram Kus havde blik for. Designerne arbejder imidlertid langt mere systematisk med ideudviklingen og udfolder dermed homologitænkningens praktiske potentiale yderligere.

Fra knibeansigtsgenkendelse til kniberute: Homologisk dialog

Halstrøm og tre adjunkter fra KEA og Københavns Professionshøjskole arbejder i skrivende stund (2020) på et projekt om innovation mod inkontinens. Projektet er stadig i gang, så vi beskriver ikke færdige løsninger, men bruger eksempler fra ideudviklingsprocessen til at illustrere, hvordan homologisk tænkning og dialog kan virke produktivt i en samskabelsesproces.⁴

46,2% af postpartum kvinder lider af inkontinens (McLennan, m.fl., s. 1466). Det kan opleves som pludselig og påtrængende trang til at gå på toiletet (*urge*) eller indebære ufrivillig vandladning eller afføring ved fx et nys eller host (*stress*). Problemet kan udvikle sig til en kronisk lidelse. Samtidig ved man, at træning af bækkenbunden kan have en markant positiv effekt; risikoen for at blive ramt af inkontinens halveres, hvis man laver knibeøvelser på fast basis under sin graviditet (Brostrøm, 2010). Ikke desto mindre er offentlige tilbud om træningsprogrammer til forebyggelse sparet væk i Danmark (Brostrøm, 2010), så de berørte kvinder i vid udstrækning er overladt til deres egen træningsdisciplin.

Som Stram Kus-initiativet afspejlede, synes det alment kendt, at det kan være en udfordring at få træningen sat i system, og netop den udfordring, men altså særligt i tilknytning til graviditet og fødsel, er afsat for det KEA-baserede designprojekt. I arbejdsgruppen erfarede vi da også hurtigt, at problemet ikke opstod pga. mangel på viden. Ingen af kvinderne, vi interviewede, var i tvivl om, at knibeøvelser er vigtige og gavnlige at lave både under og efter en graviditet, men de udførte øvelserne for sjældent. Gennem interviews og workshops med mødregrupper fandt vi til gengæld frem til, at den manglende vedholdenhed skyldtes flere ting: (1) *Glemsomhed*. De glemte øvelserne, ligesom de glemte meget andet i denne nye periode i deres liv. (2) *Manglende opmærksomhed* på sig selv til fordel for barnet, men også en manglende opmærksomhed fra sundhedsfagligt personale og samfundet generelt på kvindens krop efter fødslen. Deres oplevelse var, at så snart de havde født, var barnets helbred, ikke moderens, i fokus. Herudover syntes emnet tabuiseret, hvilket forstærkede den manglende opmærksomhed. (3) *Udskydelse*, fordi de antog, at det næppe udviklede sig til et alvorligt problem i deres unge alder. (4) Det var *kedeligt* på linje med at børste tænder, og (5) de var *alene* om træningsprojektet og ansvaret.

Så vidt problemerne. Det var oplagt at inddrage kvinderne i udviklingen af en

4 Tak til Claus Leth Jeppesen, Mette Laier Henriksen, Petra Ahde-Deal og Marie Juul Mansachs for deres bidrag til projektet om innovation mod inkontinens, hvor vi udover den homologiske har arbejdet med andre tilgange, der imidlertid ikke behandles nærmere i denne sammenhæng.

løsning, der i bedste fald kunne blive både medrivende og holdbar. Innovative løsninger kan imidlertid være svære at indkredse gennem interviews, fordi de færreste mennesker umiddelbart kan sætte ord på, hvad de ønsker sig af ikke-eksisterende løsninger. Typisk foreslår brugere en bedre version af det, de allerede kender, og derfor må man som designer gå andre veje, når man inddrager brugere i udviklingen af løsninger.

I en produktiv samskabelsesproces udforsker man et mulighedsrum sammen med fremtidige brugere. I kraft af deres ekspertviden om deres egen hverdag kan brugerne blive aktive medskabere og en legitim del af designteamet (Visser, m.fl., 2005, s. 122). Gennem bl.a. fælles samtale kan man forestille sig fremtidig brug og vurdere et designs levedygtighed: "Participatory Design is seen as a way to meet the challenges of *anticipating or envisioning use before actual use*, as it takes place in people's lifeworlds" (Björqvinnsson, m.fl., 2012, s. 104).

Frem for blot at bede kvinderne om at komme med ideer til nye løsninger på problemet, afsøgte vi bredt og bad dem om eksempler på løsninger, der motiverede dem på andre områder. Om de var relevante for bækkenbundstræningen, var ikke væsentligt til at begynde med. Vi ville nærme os et billede af formprincipper, som motiverede i andre situationer, og som potentielt kunne overføres til denne. Det ser vi som det første skridt i en homologisk designproces: At få blik for former, som driver motivationen i andre situationer, kan åbne dialogen om et større mulighedsrum, hvor andre løsninger end den umiddelbart oplagte kan vendes, drejes og potentielt pege mod nye løsningsmuligheder på den aktuelle problemstilling.

Mødregupperne kom med eksempler på tiltag, der var gode til at (1) *minde dem om ting*, (2) *skærpe deres og andres opmærksomhed*, (3) *give noget et tidsrum*, hvor det faktisk blev gjort, (4) *gøre noget kedeligt mindre kedeligt* og (5) *gøre noget individuelt til en social aktivitet*. Én gruppe var enige om (1), at deres smartphone var god til at påminde og motivere dem. De kunne sjældent samle sig om at læse en bog, sove, se en film i pauser fra babyen eller ses med hinanden. Telefonen gav en pause såvel som en følelse af, at de lavede noget, huskede ting og var sociale. De foreslog, at der indimellem kunne komme en notifikation på mobilen med en besked om at knibe. De var dog også kritiske over for ideen, fordi de havde en tendens til at ignorere notifikationer, der ikke handlede om noget interessant. De fandt på, at telefonen skulle kræve, at man lavede trutmund ('knibeansigt') for at åbne telefonen. Så ville det at knibe blive vejen til noget interessant. Ca. hver tiende gang, de tændte smartphonen, skulle de kun kunne åbne den ved at lave trutmund til den digitale ansigtsgenkendelse. Om man rent faktisk kneb samtidig, ville telefonen næppe kunne tjekke, men ideudkastet havde potentiale, mente de.

Mødregruppen anvendte altså viden fra et område, som de var eksperter på: anvendelse af smartphones som pause for nybagte mødre. Den viden brugte de til at ræsonnere sig frem til en løsnings potentiale i relation til en helt anden problematik. I stedet for at kigge direkte på problematikken gik de homologisk frem. De ræsonnerede med afsæt i formtræk ved deres smartphone fremfor ved knibeøvelserne og fandt herigennem frem til et koncept.

Som kritik af ideen kunne man imidlertid spørge, om det persuasive og form-

mæssigt appetitvækkende ved smartphones er brugerfladen eller snarere det indhold, den giver adgang til. De fleste motiveres nok oftest til at tage telefonen op, fordi de vil ind på en app, kommunikere, se en hilsen eller søge efter noget frem for at taste en kode eller registrere et fingeraftryk. Ved at lægge en obstruktion ind kan man, selvom den er sjovt tænkt og kan aktivere både ansigt og bækkenbund, ende med at have gjort knibeøvelser til en generende hindring på vejen til noget godt. Man har imiteret noget irriterende ved telefonen frem for at imitere noget, der reelt motiverer brugeren til at gribe ud efter den. Man har måske ligefrem reproduceret en ideologi ved at anvende det nødvendige onde i en digital verden, som handler om sikkerhed og om beskyttelse mod andres indtrængen, som model eller inspiration for sit formprincip. Det problematiske ved ideen er dermed ikke, om den kan realiseres, eller om den er ny og overraskende, men om det vil være regulært motiverende efter et meningsfuldt og holdbart princip. Det sidste spørgsmål er ét, der kan besvares gennem systematisk samtale og ad retorikfaglig vej. Med homologisk orienteret tænkning og diskussion kan man i fællesskab afprøve, hvad man kan betegne som diskursive prototyper som denne: en designvision med et veldefineret formprincip, der kan indkredses, vække en appetit og følges og udvikles videre – eller forkastes. Ville man søge videre inspiration i smartphonens univers, kunne designerne spørge ind til formprincipper i de apps, kvinderne i mødregruppen anvender oftest og altså er mest motiverede for at åbne.

Gruppen gik imidlertid i en anden retning, og deres næste ide imødekom ikke bare én eller to, men alle fem forhindringer. Ideudviklingen startede med en dialog om en kampagne for at cykle i København, hvor man havde sat fodhvilere op til cyklister, der holdt for rødt. På fodhvileren stod der ”HEJ CYKLIST! HVIL FODEN HER... OG TAK FORDI DU CYKLER I BYEN!”. Mødrene pegede på det fællesskab, man følte med andre københavnske cyklister, når man holdt der, og at man fik lyst til at cykle, fordi nogen bakkede op om det. De kunne også godt lide forvandlingen af et lille stykke af byen, som ellers var kedeligt, fordi man holdt for rødt; nu blev pausen positivt ladet. Kvinderne overvejede en tilsvarende kampagne for at knibe, hvor man skrev ”Knib gerne her” på fodhvilerne eller andre steder på vej ind i krydset, hvilket både kunne virke for cyklister, fodgængere og bilister – men måske forstyrre trafikken.

Kvinderne talte dernæst om gadeløb som DHL-stafetten og halvmaraton i byen, hvor man kan føle sig nærmest båret frem af publikum. Kunne man få folk til at klappe ad folk, der kniber, mens de går ned ad gaden? Herefter talte de om den årlige bilfri søndag på Nørrebro, hvor folk tegner på den normalt så trafikerede Nørrebrogade med kridt. At det var en social event, hvor man følte sammenhold, fordi gaden blev til et sted for sociale aktiviteter.

Med afsæt deri foreslog gruppen, at man kunne male ti-tyve meter på en gade og markere det som en kniberute. Så kunne man gå og kigge på hinanden, mens man forsøgte at knibe. De kaldte ideen først ”Knibestriben” og dernæst ”Nørrebro Kniber Sammen” for at gøre det til en fælles, lokalt forankret aktivitet. Det kunne hjælpe dem med at opnå flere ting samtidig: (1) Man ville blive *mindet om* at knibe.

(2) Man ville give det *opmærksomhed* og *aftabuisere* emnet, fordi den private handling ville blive offentlig og fælles og markere, at alle har gavn af at knibe. (3) Det ville give ens knibeøvelser et *tidsrum*, fordi det var et afgrænset sted, man passerede, og (4) gøre det mindre kedeligt, fordi det skete i fuld offentlighed og alligevel var privat, så man kunne smile indforstået til hinanden, mens man kneb. (5) Endelig ville det blive socialt ved at hedde ”Nørrebro Kniber Sammen” og i kraft af det fælles afmærkede rum til handlingen, hvor man potentielt blev tiljublet som under gadeløbet.

Ovenstående proces kan beskrives som samskabende homologisk idegenerering og -udvikling. Den nye formidél opstår ved at kigge på tre former og heraf udlede en fjerde. Trafikårens, gadefestens og knibeøvelsens formprincipper kombineres og giver en ny form, hvor gaden omdannes til et sted til socialt fællesskab omkring forebyggelse af et tabuiseret folkesundhedsproblem. At kvinderne endte med at finde på et tiltag, som både kan være forholdsvis billigt at arrangere som kampagne, og som adresserer alle de fem udfordringer, de selv opridsede, giver god grund til at tro, at ideen har potentiale til at fungere godt i praksis. Desuden reproducerer den et ideologisk syn på gaden som et sted til fællesskab og opbakning til hinanden, som en potentiel afsender som fx Københavns Kommune formentlig ville kunne stå inde for. Men også ud fra Brummetts pointe om gensidighed og sårbarhed kan vi sætte pris på ideen, idet begge de kontekster, den retoriske homologi kobler sammen, påvirkes. Gadens form ændres eller udvides således fra fx at være et sted til enten transport fra A til B eller gadefest til at være et sted, der skaber opmærksomhed og fællesskab om vores folkesundhed – endda inden for en tabuiseret problemstilling. Opfattelsen af formen på det at lave knibeøvelser ændres også, fordi den fra at være privat, skjult, stillesiddende og tavs bliver eksplicit, i bevægelse og en aktivitet, vi kan hylde i fællesskab.

Det er værd at bemærke, at tilsvarende formprincipper og værdier var aktivt i spil hos Partiet Stram Kus. Konceptet var imidlertid dér situeret i en politisk kontekst, hvor ’partifællerne’ på den ene side sandsynligvis kan forsvare den sundheds- og fællesskabsorienterede ideologi, der kom til udtryk også i mødregrupperne. På den anden side blev konceptet realiseret som løsning på et ikke-relateret problem, hvilket gør det homologiske princip (sjovt, men) spinkelt, foruden at realiseringen helt åbenlyst omfattede en syndebug, hvilket undergraver netop den fællesskabsorienterede ideologi, der synes at have været drivkraft for initiativet.

Om mødregruppernes idé bør realiseres og kan blive vellykket i praksis, kan vi ikke konkludere her.⁵ Vi vil til gengæld konkludere, at den homologiske tænkning kan igangsætte en – både potentielt medrivende og forholdsvis systematisk – faciliteret idéudviklingsproces og en refleksiv dialog om en idéns potentiale blandt borgere, der ellers ikke er vant til at arbejde med idé- og konceptudvikling.

5 I forbindelse med Forskningens døgn i april 2021 producerede Halstrøm i samarbejde med KEAs afdeling for Forskning og Innovation faktisk en prototype på en knibestribe i Guldbergsgade på Nørrebro. Fotos heraf kan ses på følgende sider.

Foto: Georg Liljenberg Halstrøm

Konklusion: Medrivende form med vilje

I artiklen her har vi med det retoriske homologibegreb for det første beskrevet, hvordan to forskellige ideers form blev ikke bare ”skør” eller ”skæv”, men også medrivende. Som vi har vist, udgør ”Stram Kus” et løsningsforslag, der reelt kunne siges at have imødekommet de udfordringer, design- og mødregruppen i KEA-projektet pegede på. De homologiske strukturer, Auken og hendes partifæller trak på som en komisk spejling af Støjberg og Paludans kampagneretorik, er i vid ud-

strækning overlappende med de strukturer, mødregruppen identificerer. Erfaringsgrundlaget er fælles og har formelle træk, der kan mobiliseres og overraske ved omplantning til nye retoriske situationer. Hvad der imidlertid bliver problematisk, er netop situeringen, der ændrer formens værdiladning: Konceptet bliver sjovt på bekostning af den ideologiske linje, initiativtagerne angiveligt ville fremme, og reproducerer, hvad det skulle føre væk fra. Formen river med andre ord en egen ideologi med sig, som er værd at være opmærksom på – og helst allerede i designprocessen, når ideen udvikles. Det, man designer, er ikke blot en kampagne, tekst eller stol, men, som Buchanan understreger, en integreret del af det miljø, som former vores levede liv.

For det andet har vi derfor også belyst, hvordan man kan arbejde systematisk med både den kreative udvikling og kritiske evaluering af medrivende former, før de sættes i cirkulation som overraskende svar på problemstillinger i samfundet. Fremgangsmåden kan bestå, som vi så, af først en systematisk udfoldelse af en problematik, og dernæst etablering af en dialog om tiltag, der har virket i andre kontekster, hvis struktur måske kan spejles, og hvis logik kan følges frit. Og så endelig den kritiske refleksion over, hvordan nytænkningen forholder sig til decorum i den konkrete situation. Ideelt set igangsætter en homologisk baseret idé altså på én gang en medrivende bevægelse og en kritisk refleksion: Formen virker prompte genkendelig nok til at sætte erindringer, forestillinger og måske handlinger i gang, men den uventede situering giver samtidig anledning til at overveje formens forskelligartede funktion og værdi i de forskelligartede kontekster, den fremmaner.

Med afsæt i den retorikkritiske tradition hos Olson, Black og Brummett har vi operationaliseret retoriske homologier ved at koble begrebet til designfeltet med henblik på at styrke retorikfagligt arbejde og tværfagligt samarbejde, der har til hensigt at skabe medrivende form med vilje. Retoriske homologier kan drive en ideudviklingsproces mere eller mindre spontant, men kan også systematiseres ved, at

man inviterer til deltagelse, samarbejde og overraskende dialog igennem associationer, imitation og deling. Homologierne kobler tekstlig, kulturel og social erfaring og bekræfter, at form har sin egen handlekraft på godt og ondt. Samtidig ansporer den homologikritiske tradition til refleksion og kvalitetsvurdering i designprocessen.

Vi håber hermed at have bidraget til fortsat udvikling af retorikfagligt arbejde på design- og rådgivningsfeltet, hvor retoriske homologier kan bruges som en form for diskursive prototyper, der tjener til at fremkalde nye idéer og indfald såvel som analysen af og refleksion over de ideologier, formen river med sig.

Litteratur.

- Andersen, Ø. (2001). How good should an orator be. I C. Wooten (Red.), *The orator in action and theory in Greece and Rome. Essays in honor of George A. Kennedy* (s. 3-16). Brill.
https://doi.org/10.1163/9789004350984_005
- Auken, I. (2019). Tale til Stram Kus på Regnbuepladsen i København.
<https://www.facebook.com/ida.auken/videos/tale-til-stram-kus/2219964111416337/>
- Björgvinsson, E., Ehn P. & Hillgren P.-A. (2012). Design things and design thinking: Contemporary participatory design challenges. *Design Issues*, 28(3), 101-116.
https://doi.org/10.1162/DESI_a_00165
- Black, J.E. (2003). Extending the rights of personhood, voice, and life to sensate others: A homology of rights to life and animal rights rhetoric. *Communication Quarterly*, 51(3), 312-331. <https://doi.org/10.1080/01463370309370159>
- Brummett, B. (2008). *A rhetoric of style*. Southern Ill. University Press.
- Brummett, B. (2004). *Rhetorical homologies: Form, culture, experience*. University of Alabama Press.
- Brostrøm, S. (2010). Bækkenbundstræning til gravide og barslende kvinder. *KontinensNyt*, 3, 19.
- Buchanan, R. (2001). Design research and the new learning. *Design Issues*, 17(4), 3-23.
<https://doi.org/10.1162/07479360152681056>
- Buchanan, R. (2019). Surroundings and environments in fourth order design. *Design Issues*, 35(1), 4-22. https://doi.org/10.1162/desi_a_00517
- Burke, K. (1968). *Counter-statement*. University of California Press.
- Campbell, K.K. (2005). Agency: Promiscuous and Protean. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 2(1), 1-19. <https://doi.org/10.1080/1479142042000332134>
- Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, *Den danske ordbog*, 2018. <https://ordnet.dk/ddo>
- Dorst, K. (2011). The core of 'design thinking' and its application. *Design Studies*, 32(6), 521-32. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2011.07.006>
- Paton, B. & Dorst, K. (2011). Briefing and reframing: A situated practice. *Design Studies*, 32(6), 573-87. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2011.07.002>
- Dorst, K. (2015). *Frame innovation: Create new thinking by design*. MIT Press.
<https://doi.org/10.7551/mitpress/10096.001.0001>
- Dorst, K. & Watson, R. (2020). Reframing and strategic transformation. Research paper. *Design Research Society* 2020, Brisbane. Hentet fra: <https://dl.designresearchsociety.org/cgi/view-content.cgi?article=1102&context=drs-conference-papers>.
<https://doi.org/10.21606/drs.2020.130>
- Foss, S. (2018). *Rhetorical criticism: Exploration and practice*. Fifth Edition. Waveland Press.
- Giese, D. (2019). Dette har jo været den mest groteske og vulgære valgkamp nogensinde. *Heartbeats* 5. juni: <https://heartbeats.dk/ditte-giese-det-har-jo-vaeret-den-mest-groteske-og-vulgaere-valgkamp-nogensinde/>

- Gravengaard, G., & Kjærgaard, A. (2017). Fra sproglig rådgivning til co-creation-processer og big data. *CIRCD Working Papers in Social Interaction*, 3(2).
- Halstrøm, P.L. (2016). Design as value celebration: Rethinking design argumentation. *Design Issues*, 32(4), 40-51. https://doi.org/10.1162/DESI_a_00415
- Halstrøm, P.L. (2017). Rhetorical tools for discovery and amplification of design arguments. *Design Issues* 33(1), 3-16. https://doi.org/10.1162/DESI_a_00422
- Halstrøm, P.L., & Galle, P. (2014). Design as co-evolution of problem, solution, and audience. *Artifact: Journal of Design Practice*, 3(4), 3.1-3.13. <https://doi.org/10.14434/artifact.v3i4.12815>
- Kock, C. (2008). *Retorisk poetik*. Retorik-forlaget. <https://doi.org/10.52610/AEXQ6657>
- Kock, C. (2017). Burke on psychodynamic aesthetics: Forms that help us cope. *KB Journal*, 12(2).
- MacLennan, A.H., Taylor, A.W., Wilson, D.H. & Wilson D. (2000). The prevalence of pelvic floor disorders and their relationship to gender, age, parity and mode of delivery. *British Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 107, 1460-70. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.2000.tb11669.x>
- Miller, C. (2000). The Aristotelian topos: Hunting for novelty. I A.G. Gross & A.E. Walzer (Red.), *Rereading Aristotle's rhetoric* (s. 130-146). Southern Illinois University Press.
- Miller, C. (2008). Tilsløring og afsløring af retorikken: Sproglig strategi i videnskab og teknologi. Overs. C. Isager. *Rhetorica Scandinavica*, 47, 30-54. <https://doi.org/10.52610/ADOZ8175>
- Nielsen, E.A. (2009) *Kristendommens retorik. Den kristne digtnings billedformer*. Gyldendal.
- Olson, K.B. (2002). Detecting a common interpretive framework for impersonal violence: The homology in participants' rhetoric on sport hunting, 'hate crimes,' and stranger rape. *Southern Communication Journal*, 67(3), 215-244. <https://doi.org/10.1080/10417940209373233>
- Pontoppidan, C., & Graae, A.I. (2016). *Giv teksten liv: Greb de griber*. Samfundslitteratur.
- Rand, E.J. (2008). An inflammatory fag and a queer form: Larry Kramer, polemics, and rhetorical agency. *Quarterly Journal of Speech*, 94(3), 297-319. <https://doi.org/10.1080/00335630802210377>
- Simon, H. (1988). The science of design: Creating the artificial. *Design Issues*, 4 (1/2: Designing the Immaterial Society), 67-82. <https://doi.org/10.2307/1511391>
- Stram Kus møder Stram Kurs. Hentet 6. november hhv. 1. december 2020 fra: <https://ps-af.facebook.com/ida.auken/videos/stram-Kus-m%C3%B8der-stram-kurs/434698760663666/> og https://www.instagram.com/p/Bxo_yllhP-c/?hl=da
- Tesauro, E. (2001). Den aristoteliske kikkert. Overs. L. Cecchini. *Rhetorica Scandinavica* 25, 6-12. <https://doi.org/10.52610/OQLG6373>
- Visser, S.F., Stappers, P.J., Van der Lugt, R. & Sanders, E.B. (2005). Contextmapping: Experiences from practice. *CoDesign*, 1(2), 119-149. <https://doi.org/10.1080/15710880500135987>

Foto: Georg Liljenberg Halstrøm